

Požehnané chvíle hľadania...
(S Vincentom Šikulom, 1936 – 2001,
prozaikom, básnikom, autorom kníh
pre deti a mládež, publicistom,
dramaturgom a muzikantom)

„Každý spisovateľ je rozprávač, ale pritom u málokoho zo slovenských epikov splývalo prirodzené a živelné rozprávanie s premyslenou štylizovanosťou a jemnou slovesnou prácou. Tento švík bol niekedy taký nebadateľný, že čitateľ, či už profesionálny alebo príležitostný, si nevedel dať rady – je to taká prostoduchá naivita alebo rafinovaná konštrukcia? Byť rozprávačom bolo pre Vincenta Šikulu poslanie, poverenie, misia, údel – bremeno, tarča i požehnanie.“

DANIEL HEVIER

Kritik Milan Hamada Vincenta Šikulu považoval za najtalentovanejšieho prozaika generácie šesťdesiatych rokov, ktorý vrátil slovenskú prózu do básnickej epiky.

Modlitba podľa Vincenta Šikulu:

Bože, čo vz máhaš a zdvíhaš k nebu i proti nebu
 všetky sily sveta, vezmi i zo mňa kúsok
 skrúsenosti, môj zdvíhavý a čakajúci hlas,
 z ktorého postupne vyvetráva premrhaná,
 vymrhaná vznešenosť, viem, že som Tvoj iba
 pomocný, náhradný kôň, ktorý sa nikdy
 nezaleskne v Tvojej budúcej vyligotanej sláve
 a vznešenosti, no aspoň kým žijem, daj
 pevnosť, cveng i lesk mojim nohám, kopytám
 a slovám, a uvidíš, čo urobím...

Ach, možno nič neurobím, v sľuboch Ťa vždy
 trošku klamem, lebo sa chcem zalesknúť!
 Čo môžeš čakať od človeka?! Čujem však
 pukot bukvíc i padanie žaludov a tam je Tvoja

úroda i vznešenosť, ku ktorej sa mi stačí len
prihlásiť, priznať.

Som vojak! Bodák som odložil. Podaj, požehnaj
mi chlieb! A ak nemám dosť semena a sena,
požičaj mi trochu obroku pre kone, pre ľudí –
i pre mňa...!

(*Bubeník september*, 1998)

Toľko Vincent Šikula vo svojej zbierke básní *Bubeník september*. Nebudem vyratúvať vyše tridsať prozaických diel, ktoré napísal tento rozprávač-kúzelník, ktorého rovnako deti i dospelí počúvajú do slova a do písmena s otvorenými ústami. Predstavím ho zatiaľ iba jeho dvoma výrokmi, ktoré sú preňho i pre jeho dielo charakteristické.

„*Odtiaľto som vyšiel, tu som bol už vtedy, keď som ešte nebol, a budem aj potom, keď už nebudem.*“

A druhý je z vinárskeho súdka: „*Pochádzam z vinárskeho kraja. Píšem o víne, vinároch, vinohradoch i vincúroch. Vážim si ich a podporujem aj tým, že trochu pijem víno. Niekedy aj trochu viac.*“

LUBA ŠAJDOVÁ: Na úvod poprosím o niekoľko krátkych odpovedí. Koľko máš detí?

VINCENT ŠIKULA: Mám tri dcéry a jedného syna. Dve dcéry mám z jedného manželstva, tie sú už vydaté, a syna a dcéru mám s druhou manželkou.

L. Š.: S oboma manželkami, ako viem, veľmi priateľsky vychádzaš.

V. Š.: Zdá sa mi, že aj ony medzi sebou dobre vychádzajú... A aj moje dcéry z prvého manželstva vychádzajú niekedy lepšie s mojou druhou manželkou ako so mnou. (*Smiech.*)

L. Š.: To si môžeš gratulovať... Koľko máš vnúčat?

V. Š.: Vnúčatá sú tri. Ale ja mám asi sto bratov... teda nie celkom sto, ale šesť bratov a šesť dievčienec nás bolo doma a ich deti sú v takom rovnakom veku a ja už ani neviem, ktoré je bratovo a ktoré sestрино.

L. Š.: Povedal si: „Zavše sa mi sníva o prvej knižke, ktorú som dostal v detstve. Volala sa *Zlaté kráľovstvo*. Každému som sa s ňou chválil, no skôr ako

som ju začal čítať, ktosi mi ju ukradol.“ Je to pravda, alebo to bola len spisovateľská fabulácia?

V. Š.: Toto je naozaj pravda. Dostal som ju, keď som sa naučil čítať, bolo to vo vojnových časoch, keď sa knižky veľmi nekupovali, doniesla mi ju priateľka mojej sestry, staršia odo mňa. Bol som šťastný, že aj ja mám vlastnú knižku, a ešte s takým pekným názvom – *Zlaté kráľovstvo*. Dodnes som tú knižku nedočítal, lebo som ju od šťastia potom niekomu požičal. Prečítal som ju len do polovice. A možno aj to je jeden z dôvodov, prečo som sa stal spisovateľom, lebo som stále tú knižku hľadal. Stále som bol zvedavý, čo je v tej druhej polovici. Aj keď som už prečítal viacej knižiek, tak to bola časť toho hľadania a snívania o tom, ako sa mala tá knižka skončiť. Čiže aj moje knižky, ktoré som potom napísal, to je vlastne mrvenie medzi knihami, ktoré napísali iní ľudia, je to hľadanie toho „zlatého kráľovstva“, ktoré je kdesi uložené v knihách, aj v pasážach, ktoré sa mi nepodarilo prečítať.

L. Š.: Nie nadarmo som vybrala do úvodu tohto rozhovoru básne z tvojej zbierky *Bubeník september*. Ty si totiž sprvoti veľmi chcel písať básne, nie prózu... Ako to všetko bolo, hovoríš vo svojich spomienkach na spisovateľské začiatky.

„Asi o týždeň som do redakcie zašiel s novými veršami, lebo ja som bol strašne pohotový, drúľal som verše deň čo deň. Každý týždeň som počarbal aspoň jeden zošit, s ktorým som potom bežal za Váľkom, a ten len krútil hlavou: ‚Nie je to ono, stále je to rovnaké, musíte si dať záležať, viac sa namáhať, poézia nie je táranie, musíte to nejako ináč, zodpovednejšie, ťažšie písať... neviem už, ako vám to ináč vysvetliť. Trápte sa s tým.‘ Celý týždeň som sa trápil a namáhal, a keď som potom znovu za ním zašiel, ani tie verše poriadne neprečítal, len opäť pokrútil hlavou a znechutene odpovedal: ‚Nestojí to za nič. Musíte viac čítať, študovať a všetko, o čom píšete alebo chcete písať, všímať si pozornejšie, stále vám to hovorím. A prídte až vtedy, keď budete mať niečo vážnejšie. Nemusíte sem tak často chodiť!‘

Namojdušu, vtedy som sa urazil. Cestou z redakcie som utrúsil toľko jedovatých a neslušných slov, že si ich netrúfam zopakovať. O pár dní vyšlo nové číslo Mladej tvorby a ja som tam mal uverejnenú kratučkú básničku. Prekvapilo ma to. Veď ju tam musel strčiť Válek.

Po vojenčine som poslal do Mladej tvorby, kde už bol Válek šéfredaktorom, jednu poviedku. A vtedy mi povedal: ‚Vieš, mne sa už od začiatku zdalo, že z teba bude prozaik. Len si sa trápil, stále si písal, súkal tie verše, no nijako si

sa nemohol do nich zmestiť. Ale zato nič, verše predsa nemôžu prozaikovi škodiť.'

Miroslav Válek bol prvý živý spisovateľ-básnik, ktorého som poznal. A od začiatku ma upozorňoval, že umelec musí pristupovať k svojej práci zodpovedne.“

L. Š.: Vinco, napriek týmto skúsenostiam ti to predsa len nedalo a popri množstve prozaických kníh si vydal aj tri zbierky poézie. Zatiaľ poslednú v ro-

Vincent Šikula s dcérou Veronikou

ku 1998. Čo je to, čo ťa ťahá k výpovedi vo veršoch. Zámerne nehovorím k „poetickej“ výpovedi, lebo tej je v tvojej próze až-až.

V. Š.: Svoju prvú knižku básní som odovzdal do vydavateľstva Smena, ale nevyšla, ale nelutujem...

L. Š.: Viem, prečo nevyšla. Vraj tam bolo priveľa svätých...

V. Š.: Áno, presne tak to bolo. Posudzovateľ napísal, že je v nej príliš veľa svätých. Trošku to súviselo aj s tým, že ja som bol istý čas v kláštore ako chovanec a potom som sa živil ako organista. Hrával som na organe v kostole. Paradoxom bolo, že ja som si myslel, že tou knižkou prejavím protest proti náboženstvu. Vtedy sa mi zdalo, že som ateista. Čo som nikdy nebol. Ale napriek

môjmu takzvanému ateizmu sa zdalo, že knižka je náboženská. Niektoré básničky z nej vyšli oveľa neskôr, keď som bol možno už aj známy prozaik.

Prvá knižka poézie vznikla náhodou, básne prečítali Feldek s Moravčíkom a vlastne Štefan Moravčík dal dokopy moju prvú básnickú zbierku, ktorá sa volala *Z domu na kopci*. V knižke bolo veľa aj mojich prozaických neviazaností, s ktorými si možno Štefan nevedel rady, ale našťastie tá knižka vyšla... Takto vlastne vznikla moja poézia. Aj tam sa už objavilo niečo z toho, čo predtým nemohlo vyjsť, a potom boli už uvoľnenejšie časy a vyšla druhá zbierka, ktorá sa volala *Zo zanedbanej záhrady*, tam bol dokonca taký kláštorňý cyklus, ktorý súvisel s mojím pobytom v Misijnom dome Matky Božej v Nitre, ktorý bol v päťdesiatych rokoch rozpustený. No a potom vyšla tretia zbierka *Bubeník september*.

Poézia je iba výkrikom o tom hľadaní. Prozaik alebo pešiak musí zaznamenať každý krok – musí to byť za vrece obilia. Ale poézia, to je len to, čo je z toho vreca podstatné. To je tá iskra, ktorá zasvieti. To je tá zornica na nebi alebo v myšli.

E. Š.: Možno by sa zdalo, že umelec, ktorý napíše vyše tridsať kníh, nemá vôbec problémy s písaním. Píše od rána do večera. Ale naopak, ty všade zdôrazňuješ, a kdesi si to aj napísal: „*Som dosť pomalý a trpezlivý tvorca, ktorému je občas na zúfanie, lebo nemôže nájsť tú správnu vetu. Odrazu to zo mňa vy-srší, a je to. Pekne to ilustroval môj priateľ skladateľ Ilja Zeljenka, keď mi povedal, že autor je ako taký kopáč studne, kopeš, kopeš, si čoraz hlbšie, nebo sa vzdaluje, a stále nevieš nájsť v studni vodu. Potom voda vytryskne a má množstvo prameňov. Aj ja som taký studniar, ktorý stále hľadá vodu. Keď už nájdem prameň, potom píšem rýchlo.*“ Je to tak?

V. Š.: Áno, je to tak, ja niektoré knižky píšem aj dvadsať rokov. Niektorú knižku napíšem rýchlo, ale ja som nie iba pomalý, ja som aj taký nešikovný, že niekedy neviem napísať ani list. Ja sa hanbím, že som spisovateľ, a viem, že to nejako nešikovne štylizujem. A tu nejde len o inšpiráciu. To sú dlhé chvíle sedenia, dlhé chvíle trápenia, keď je človeku až do plaču ako robotníkovi, ktorý má kopať vinohrad, a stále za ním nie je nijaký výsledok, akoby nič neurobil, nevidieť za ním nijakú úrodu. Aj spisovateľ má kopu takých ťažkých zúfalých chvíľ, keď za ním nič neostane, a chcel by, keď aj nie tú finančnú plácu, ale chcel by byť sám so sebou spokojný... Aby mi to aspoň Pán Boh nejako zaplatil mojou duševnou spokojnosťou. Ale ani to nie je asi celkom dobré, lebo keď ja nie som sám so sebou spokojný, ako môže byť so mnou spokojný Pán Boh? Alebo je tu povedzme knižka, pri ktorej ja sám vidím, že som nezmúdrel a Pá-

na Boha svojou múdrosťou neobohatím, ako môžem obohatiť ľudí? Takéto má spisovateľ niekedy chvíľky. A potom zrazu akoby mi Pán Boh požehnal, že už si zaslúžiš! Aspoň myšlienku, ktorú ti Duch Svätý vnukne, potom zase to ide všetko tak ľahko, až zase dostanem strach – nečítal som to už ja niekde? Lebo ja medzitým aj čítam... nediktuje mi to niekto? Keď už mám tie myšlienky zadarmo, tak je to, ako keď ste vinohradník a začne vám tiecť sud. Myslíte si, že víno vám tečie z nebies, a to vy máte deravý sud. To sú tie najkrajšie chvíľky, to sú tie požehnané chvíle hľadania a tam sa vám vracia aj to, čo si myslíte, že vám ani ľudia, ani Pán Boh nezaplatili. Pán Boh sleduje človeka, ak sa vy usilujete a pracujete, Pán Boh prácu vždy požehná. To sú tie požehnané chvíle, keď sa spisovateľovi darí.

L. Š.: Viackrát si mi povedal, že keď píšeš, tak si aj poplačeš.

V. Š.: Áno, to je pravda. Lebo knižka, povedzme taký román, to je samostatný svet. Sú tam postavy, a keď človek píše, musí sa stotožniť nie iba s Bohom, ale aj s Luciferom. Lebo keď píše o Luciferovi, musí rozmýšľať ako Lucifer, keď o zbojníkovi, musí rozmýšľať ako zbojník, a keď o anjelovi, musí vedieť lietať ako anjel. Musí mu byť vlastné celé panoptikum, ale nie iba ako panáčky v bábkovom divadle. S každou postavou sa musí stotožniť a za ňu presadzovať tú svoju pravdu. A celé to tisne pred sebou ako také vrece právd a svojich trápení a usiluje sa, aby nové dielo bolo aspoň o zrnko bohatšie, o zrnko ďalej, inde ako všetko, čo bolo doteraz napísané.

L. Š.: Vinco, ty si synom lesného robotníka, drevorubača. Zaujalo ma, že okrem iného otec postavil plot s americkými kravatami. To sa ako stalo?

V. Š.: Bolo to po vojne a z Ameriky nám posielali balíky, ktoré rozdeľovali v škole. Vo všetkom bol zmätok. Tí, čo oblek mali, dostali oblek, ja som nemal oblek, ale dostal som kefu na oblek. Potom v ďalších balíkoch bola káva a aspoň desať kravát. Doma sme nemali klince, a keď sa nám odtrhla doska na pulte, otec tou drahou americkou kravatou priviazal latu. Nemali sme remene ani hozentrágle, tak otec použil kravaty... Medzitým prišiel ďalší balík, nám sa odtrhli ďalšie tri dosky, znova ich otec upevnil kravatami. A postupne náš plot bol ako taká pekná plachetnica vycifrovaná americkými kravatami.

L. Š.: Je všeobecne známe, že Vincent Šikula je slávny hudobník. Hráš nielen na lesnom rohu, čo si vyštudoval na Štátnom konzervatóriu, ale aj na organe, na klavíri, na husliach, na klarinete, mal si aj vlastný spevokol, napísal si mi, že svetský aj cirkevný, ale zdôraznil si, že to bol ten istý... mal si vlastnú kapelu aj

si spieval, dokonca si spieval vlastné básne... takže si myslím, že tu by bola namiesto otázka, na ktorom hudobnom nástroji nehraš?

V. Š.: Ak človek povie, že hrá na mnohých nástrojoch, hudobníci hneď vedia, že to je zlý hudobník. Poriadne má človek vedieť hrať len na jednom nástroji. Hoci je aj druhé pravidlo, že keď človek vie dobre hrať na jednom nástroji, musí vedieť zahrať aj na krhle. Ja som síce prezidentom Slovenskej hornistickej spoločnosti, ale neviem, či tam nie som najhorší hráč. (*Smiech.*)

L. Š.: Vinco, pochádzaš z rodiny bohatej na duchovné hodnoty a na deti a súrodencov. Materiálne však určite u vás nadbytok nebol.

V. Š.: Bolo nás dvanásť detí a naozaj sme nemali nijaké statky. Od dvanástich rokov som nebýval doma, pretože ma rodičia poslali do školy, do kláštora. Ale nikdy som sa necítil chudobný. Aj dnes mám všetkého dosť. Niekedy sa mi zdá, že aj navyše. Hoci moje deti už inakšie rozmyšľajú... Ale to je taký pomýlený svet. Vlastne, čo je bohatstvo? Ja som sa cítil bohatý, keď prišiel niekto na Vianoce a zaspieval mi vianočnú pesničku alebo keď otec zahral na klarinete... Ja nepotrebujem nič. Potrebujem sa najesť, aby som mohol na druhý deň pokračovať, ale to mladým nevysvetlím.

Naša krajina je bohatá na kultúru, na ľudové piesne, na folklór, na výtvarné umenie, slovesné umenie, rozprávky, architektúru. Treba to zachovať. Sú to nenahraditeľné hodnoty, a keď sa zničia, aj nenávratné. Ako ich dostať k deťom a mladým ľuďom? Kto má takéto bohatstvo, nemôže povedať, že je chudobný. Len nevieme s tým bohatstvom zaobchádzať. Nevieme si ho sami vážiť, ako ho môžeme potom ponúknuť svetu?!

Vincent Šikula okrem iného napísal: „*Hoci som sa nestal misionárom, za čím mi zavše v hrdle puká bôľ, zdá sa mi, že misionárom môže byť človek aj doma, vo vlastnej rodine, ba aj v literatúre.*“

*Rozhovor s Vincentom Šikulom z roku 2000,
zo súkromného archívu Luby Šajdovej*